

L'infoCraev

El butlletí electrònic del Centre de Recerca i Assessorament d'Educació Viva

Número 4

<http://www.educacionviva.com>

Maig 2011

Editorial

Una volta de rosca més

Sempre que participo en algun debat en què expresso la meva opinió sobre com la institució escolar, pública i privada, compleix una funció cabdal de reproducció i de legitimació de les desigualtats socials i econòmiques, alguna persona entre els assistents m'acaba tildant de pessimista, en especial quan entre l'auditori hi ha mestres d'escoles ordinàries.

Tinc la sensació que la meva crítica al funcionament de les escoles en general s'interpreta com a una crítica personal als professionals de l'educació, cosa que està ben lluny de la meva intenció.

He treballat durant una bona pila d'anys a l'educació pública i conec multitud de mestres amb una dedicació i amb un amor molt gran envers els infants i les famílies.

La meva crítica a l'escola no és doncs una crítica als mestres, sinó una crítica a la manera com els grups socials dominants imposen les seves ideologies i mantenen i amplien els seus privilegis a través del funcionament del sistema educatiu.

Actualment sembla que estem assistint a una volta de rosca més en aquest sentit. L'actual escenari de crisi econòmica està sent utilitzat pels representats polítics per imposar encara més una agenda neoliberal decidida per les grans corporacions empresarials i imposada des dels organismes financers i representatius internacionals.

La situació no és pas nova, com tampoc ho són els mecanismes a través dels quals es

porta a terme. Tal i com s'atribueix a un 'il·lustre' president de l'Estat Espanyol, '*per aconseguir que una mentida sigui considerada una veritat, tan sols cal repetir-la molt fort i moltes vegades*'.

Potser el que trobo més inquietant, però, és com, davant d'aquestes noves imposicions del sistema capitalista, el debat al voltant de l'escola acaba sovint reduint-se a una confrontació entre els partidaris de l'escola pública i els defensors de l'ensenyament privat. Confesso que durant un temps vaig participar també d'aquesta comparsa. Ara em sembla una dialèctica tant estèril i desmobilitzadora!.

És evident que cal denunciar els mecanismes d'imposició de les polítiques neoliberals en l'Educació, - i l'article central d'aquest butlletí està dedicat precisament a això -, però no per confrontar aquestes polítiques amb unes altres que, com les primeres, es basin també en ideologies sobre el que suposadament necessita la Societat, sinó per plantejar precisament una alternativa a la idea que l'educació ha d'estar al servei de cap sistema econòmic i ideològic.

El sistema educatiu està en crisi?

Des de fa vint anys que la meua tasca professional està lligada a l'àmbit educatiu. Des de fa vint anys que sento constantment als mitjans de comunicació que *el sistema educatiu està en crisi*. Em pregunto si és possible una crisi tan llarga. És a dir, ¿és certa aquesta afirmació o be es tracta d'un eslògan repetit fins la sacietat per tal de legitimar i imposar unes polítiques educatives concretes?

Per contestar aquesta pregunta, cal abans definir què entenem per la paraula *crisi*, una paraula l'origen etimològic de la qual es remunta al verb grec *krinein*, que significa *separar, decidir, analitzar i trencar*.

Una situació està *en crisi*, doncs, quan està *separada, trencada*, i per extensió, quan no aconsegueix suficientment el seu objectiu. En conseqüència, respondre a la pregunta sobre si el sistema educatiu està en crisi implica contestar si aquest aconsegueix suficientment o no els seus objectius.

El tema sembla complicat, ja que no existeix una única definició per a la paraula *educació*, i menys per al que hom entén per *qualitat educativa*. Però la pregunta que formulo no és si l'escola o l'educació estan en crisi, sinó si el *sistema* educatiu ho està. I per contestar això, cal analitzar quins són els objectius del sistema educatiu, què persegueix i quines són les seves funcions dins del suprasistema social i econòmic que l'ha creat i el manté, el sistema capitalista.

La tesi que sostindré al llarg d'aquest article és que des del punt de vista dels grups socials i econòmics que dominen els mitjans productius, polítics i de comunicació, **el sistema educatiu actual compleix quatre grans objectius**: (i) capacitar les persones per incorporar-se al món laboral i reproduir el sistema econòmic actual, (ii) seleccionar i segregar les persones que ocuparan llocs de poder diferents a la societat, (iii) imposar unes identitats concretes per tal de reproduir i legitimar l'estratificació i les desigualtats socials, i (iv) generar beneficis econòmics per als grups dominants.

Vull aclarir, d'entrada, que el que afirmo no és que l'escola tingui com a màxims objectius el que acabo de relatar, ni que els mestres i professors tinguin com a referents aquestes finalitats, sinó que del que parlo és dels objectius *del sistema*, objectius que s'articulen a través de decisions polítiques i a través de pràctiques pedagògiques concretes definides i imposades pels grups socials que ostenten el poder polític i econòmic.

Convido doncs el lector a prendre l'òptica dels partits polítics dominants –que són, al menys, tots els que compten amb representació parlamentària– per tal de contestar la pregunta de si el sistema educatiu està o no en crisi. Per fer això, és necessari analitzar un per un el grau d'assoliment dels quatre grans objectius del sistema. En altres paraules, des del punt de vista de l'administrador, el sistema educatiu estarà en crisi si, des de la seva opinió, (i) no genera suficient *capital humà* perquè les empreses competeixin en l'economia capitalista global, (ii) no selecciona de manera prou eficient les persones per accedir a àmbits de poder diferenciats, (iii) no imposa suficientment unes identitats, uns valors i uns comportaments favorables per a la reproducció i legitimació del sistema, i/o (iv) no genera suficients beneficis econòmics per als grups socials hegemònics.

Si la resposta a alguna o a totes aquestes preguntes és, des del punt de vista de l'administrador polític, *no* o be *no suficientment*, aleshores la conclusió d'aquestes persones és que el sistema està *en crisi* i caldrà canviar-lo, a través de certes polítiques.

Atesa la subjectivitat del terme 'suficientment', la resposta a la pregunta que es planteja no pot ser mai objectiva. Es poden, això sí, utilitzar indicadors numèrics per donar una imatge de científisme i d'objectivitat sobre la qualitat del sistema, però el justificant últim de les conclusions seran sempre els propis interessos i ideologies de les persones que formulen les preguntes.

Durant la resta de l'article intentaré argumentar que la resposta de l'administrador a aquestes quatre preguntes, als quatre grans objectius del sistema educatiu, és *no suficientment*, - de fet, atesa la lògica del sistema capitalista, no pot ser mai una altra, i és per això que el sistema educatiu a nivell mediàtic esta permanentment *en crisi* -. I intentaré explicar les polítiques educatives que aquests grups socials estan imposant a nivell nacional i internacional per tal de canviar aquesta situació i, en definitiva, per continuar mantenint els seus privilegis socials.

Anem a pams.

1. ¿El sistema educatiu – es pregunten els grups dominants- capacita suficientment les persones, principalment les més joves, per incorporar-se al món laboral de manera que les empreses (del país, de la nació, de la corporació macronacional, etc.) puguin competir amb altres empreses en un marc d'una economia globalitzada?

La resposta de l'administrador és clarament *no!*

Si durant els anys 80 l'evolució de l'oferta laboral es caracteritzava per un creixement més fort de les feines d'alta qualificació, un creixement inferior de les feines de qualificació intermitja i un increment modest de les feines de baixa qualificació, des de fa una anys assistim a una polarització del mercat laboral entre les feines amb alta qualificació i les que en requereixen poca, el que en l'argot econòmic es coneix com a *Mac jobs* (referint-se al Mac de Apple, jobs molt qualificats) i *Mc jobs*, en referència a Mc Donald's i els treballs que requereixen una qualificació baixa, però que ha de ser suficient per fer front a les competències tecnològiques, comunicatives, relacionals, de càlcul, etc., d'aquest tipus de treballs.

Segons xifres de l'OCDE, 30 milions de treballadors europeus no disposen suficientment d'aquestes *competències bàsiques*, la qual cosa obliga les empreses a contractar treballadors sobrequalificats per a aquests llocs de treball, situació que provoca

una pressió a l'alça dels nivells de remuneració i, per tant, un descens de la competitivitat i dels beneficis per a les empreses.

Si ens atenem a les xifres de l'anomenat *fracàs escolar* a nivell Estatal, veiem també que, des del punt de vista de l'administrador, el sistema educatiu espanyol no produeix *capital laboral* suficientment capacitat: un 31,2% de la població entre 18 i 24 anys a l'Estat espanyol no compta amb el graduat d'escolarització obligatòria, enfront del 14,4% de la mitjana de la unió europea.

En conseqüència, un dels objectius principals, sinó el major, del sistema educatiu és augmentar la qualificació dels estudiants en les competències bàsiques necessàries per ocupar els llocs de treball de l'actual societat de la informació. Per aconseguir això, la Comissió Europea defineix la següent llista de competències bàsiques: comunicació en llengua materna, comunicació en llengües estrangeres, competència matemàtica i competència bàsica en ciències i tecnologia, competència digital, aprendre a aprendre, competències socials i cíviques, sentit d'iniciativa i empresa, i consciència i expressió culturals.

La UE marca aquestes directrius per al sistemes educatius: *'Els ministres d'Educació aposten per combinar una millor formació dels professors, sistemes més exigents d'avaluació del seu rendiment i la creació de nous incentius professionals.'* (Brussel·les, 23/09/2009).

En conseqüència, un cop definit l'objectiu terminal del sistema educatiu - l'assoliment d'aquestes competències bàsiques -, els grups socials dominants han d'establir les accions i mecanismes per aconseguir aquest objectiu, que en general es resumeixen en tres grans línies d'accions: a) l'establiment de sistemes d'avaluació estàndards, b) la imposició de sistemes empresarials de gestió dels centres educatius, i c) la desregulartizació i privatització del sector. Vegem-ne alguns exemples.

a) L'establiment de sistemes d'avaluació estàndards.

La forma més eficient de generar un canvi en els resultats acadèmics d'un sistema educatiu consisteix en establir uns objectius terminals mesurables i a continuació unes proves estàndard obligatòries. Així, tal i com qualsevol estudiant coneix per experiència pròpia, l'èmfasi tant dels docents com dels alumnes se centra en els continguts que 'entren a l'examen', independentment de la seva rellevància humanista, ecològica, cultural, etc.

En un context d'economia globalitzada dominada per grans multinacionals, aquests sistemes d'avaluació estàndards han de gestionar-se a nivell internacional, per tal de poder comparar els resultats de diferents sistemes educatius nacionals i justificar així les reformes pertinents.

Seguint aquesta lògica, l'any 2000 l'OCDE, l'organització per a la cooperació i el desenvolupament econòmic, va establir per primer cop unes proves internacionals, les proves PISA, que tenen com a objectiu avaluar el rendiment acadèmic dels alumnes de 15 anys en les àrees de matemàtiques, lectura i ciències.

Però avaluar no serveix per justificar accions correctives si no hi ha una comparació pública dels resultats obtinguts, en aquest cas, pels diferents països. Així, PISA publica cada dos anys un rànquing dels resultats dels països, amb recomanacions explícites per a cada sistema i per a cada àrea de coneixement.

La premsa de tots els països, com el lector deu estar ja acostumat, en fa un gran ressò dels resultats obtinguts pels representants dels estudiants nacionals i de la comparació entre els països. Aquest ressò mediàtic, la majoria de vegades per ressaltar algun punt *feble* del sistema educatiu nacional, genera una opinió pública favorable als canvis en les polítiques educatives que els governs nacionals acaben proposant que, com és obvi, no difereixen gaire les uns de les altres.

Una d'aquestes polítiques comunes és l'establiment d'agències estatals d'avaluació i de proves nacionals emmirallades en les proves PISA, que en el cas català es coneixen com a *proves de competències bàsiques* i *proves diagnòstiques*. Tot i que en teoria el resultat d'aquestes proves és una informació confidencial, algunes comunitats de l'Estat han començat ja a fer públics aquests barems tant a nivell de categories de centres (privats i públics) com a través d'informes adreçats a les famílies dels alumnes, un pas previ sens dubte a la publicació oberta de la informació que comportarà una comparació entre centres escolars.

b) La gestió empresarial dels centres educatius

Un cop definit l'objectiu, les proves d'avaluació i els mecanismes de difusió i comparació dels resultats, una altra de les mesures aplicades arreu per generar major *capital laboral* és el de l'establiment de mesures de gestió empresarial dels centres educatius. Algunes de les mesures adoptades són: l'enfortiment de la figura del director com a gerent de l'eficàcia i l'eficiència del centre, la remuneració del professorat en funció dels resultats obtinguts pels alumnes, o l'augment de l'autonomia dels centres en la presa de decisions intermitges i baixes.

A Catalunya, per exemple, l'actual LEC (Llei d'Educació Catalana) defineix un perfil professional diferent per als directors de centres, que a partir d'aleshores incorpora funcions com la de l'avaluació del professorat, una avaluació que va lligada a la carrera professional dels docents. La LEC

estableix també un mecanisme específic de selecció dels directors en què l'Administració, a diferència del que era el cas fins ara, té més pes que el propi professorat dels centres. Es professionalitza així una figura que passa a dependre directament de l'Administració educativa.

Una altra mesura empresarial que s'està incorporant al món educatiu és la vinculació del sou del professorat als resultats obtinguts pels seus alumnes, una mesura que ja es porta a terme a alguns països com Anglaterra. Algunes comunitats de l'Estat Espanyol han fet també ja intents en aquesta direcció. A Andalusia, per exemple, el *Pla de Qualitat* pretenia augmentar el nombre d'aprovat a canvi de fins a set mil euros per docent. A Astúries i a Catalunya, com hem assenyalat abans, les lleis pròpies contemplan també intents de vincular la carrera docent als resultats de l'alumnat.

Finalment, aquestes dues mesures clarament verticals es combinen amb una tercera que pretén aprofitar la major flexibilitat i capacitat d'implicació dels docents dels centres com a elements més propers i més coneixedors de les realitats pròpies. És a dir, alhora que s'enforteix la gestió directiva enfocada en resultats, es concedeix també una relativa major autonomia als centres.

A Catalunya, per exemple, durant la passada legislatura es va aprovar el *decret d'autonomia de centres*, que permet, per exemple, als professors d'una escola adaptar una part del currículum obligatori tant a nivell d'hores als cicles com d'organització dels continguts. El decret dóna també una major capacitat als directors per seleccionar el professorat dels centres públics.

Aquestes mesures d'autonomia de centres, tot i que en alguns casos poden facilitar el funcionament de les escoles que intenten oferir uns ambients educatius més respectuosos amb les necessitats vitals dels nens i nenes, en realitat quan es valoren en el marc global de la gestió empresarial enfocada a resultats mesurables que hem assenyalat, és obvi que tenen un objectiu

totalment diferent al que persegueixen els centres d'*educació viva*.

c) La desregularització i la privatització del sector

El tercer bloc de polítiques educatives destinades a augmentar els resultats acadèmics dels alumnes consisteix a privatitzar i desregularitzar un sistema públic que, en opinió dels grups dominants, és excessivament favorable al corporativisme dels mestres.

La desregularització del sector passa per crear diferents situacions administratives i econòmiques per al professorat, una mesura que té com a objectiu últim afeblir el sentiment de col·lectiu dels professionals de l'educació per tal que la força negociadora d'aquests sigui menor.

Juntament amb la desregularització del sector i amb les polítiques de gestió empresarials que hem apuntat abans, una altra mesura destinada a augmentar les capacitats dels alumnes és la de privatitzar el sector públic.

La privatització del sector implica anar externalitzant serveis educatius (menjadors, transport, neteja, avaluació, formació, etc.), així com alguns trams educatius (educació de zero a tres anys, de persones adultes, Formació Professional, educació on-line, etc.), per tal que la seva gestió sigui traspasada a entitats privades que, alhora que permeten generar beneficis econòmics per a aquestes –aspecte que tractarem més endavant-, són més senzilles de contractar i acomiadar quan els resultats no són els esperats.

En alguns països, com per exemple a Anglaterra, els centres que triguen en aconseguir els resultats estàndards fixats pel govern poden ser simplement venuts. Es canvia el director i si els mals resultats persisteixen s'acomiada el professorat i el centre comença de nou amb una gestió privada.

El document de bases de la LEC afirmava que *'també es podria obrir la possibilitat de gestió de centres de titularitat pública a*

entitats cooperatives i sense ànim de lucre o a equips de professionals'.

Aparentment, la mesura significava una esclatxa per a que cooperatives de famílies i/o mestres amb un projecte d'innovació pedagògica com el de l'*educació viva* pugessin fer realitat l'objectiu d'una veritable escola *pública*, enfront de l'escola Estatal actual. Tanmateix, la pressió del sector sindical va fer recular aquesta proposta fins que finalment va desaparèixer del text de la LEC.

Però a l'igual que amb el decret d'autonomia de centres, potser no hem de ser tant ingenus pensant que la proposta tenia un objectiu d'innovació pedagògica. Valorada en la globalitat de les mesures neoliberals que estem apuntat, és molt més probable que aquesta proposta tingués com a objectiu el traspàs de la gestió de centres estatals a empreses privades amb criteris bàsicament econòmics.

Si veiem el que passa a altres entorns que acaben marcant el camí dels sistemes educatius nacionals podem pensar que aquesta última idea té més sentit: a Anglaterra per exemple, la multinacional Mc Donald's va ser una de les tres companyies privades autoritzades pel govern de George Brown per concedir els seus propis diplomes, reconeguts per l'Estat i equivalents al Batxillerat Britànic.

Continuem amb el següent objectiu i pregunta

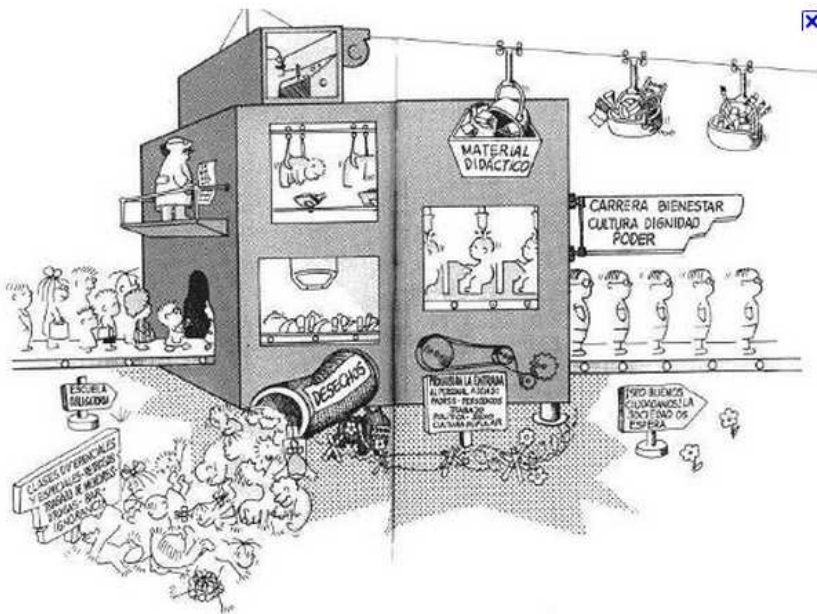
2) ¿El sistema educatiu –es pregunten els grups dominants– serveix suficientment per seleccionar les persones que ocuparan llocs de treball amb retribucions econòmiques o possibilitats de poder diferenciades a la Societat?

I la resposta torna a ser *no suficientment*, o no tant com es voldria!

Que el sistema educatiu és un dels principals mecanismes de selecció social no és cap novetat. Des de la seva aparició, els títols escolars han obert i tancat la

possibilitat d'accés a nivells d'estudi superiors que alhora permeten accedir a llocs de treball amb major o menor renda i poder social. I si bé és cert que amb la generalització de l'escolarització per a tothom alguns sectors socials tradicionalment apartats de l'accés a llocs de poder van tenir majors possibilitats econòmiques i socials, també és cert que, tal i com demostren les xifres de fracàs escolar dels grups socials minoritaris, l'escola no ha estat mai un mecanisme general de promoció social. Com hem explicat en altres butlletins, més aviat és un mecanisme de legitimació de les desigualtats d'origen.

Però amb l'augment global d'accés a la titulació obligatòria i amb l'augment del nombre de titulats universitaris, el sistema necessitava crear una major diferenciació per tal de poder ser més eficient en la selecció de les persones i per tant calia crear nivells de titulació superiors i itineraris més diferenciats.

En referència a aquesta tendència, l'OCDE reconeix que '*tots [els estudiant] no seguiran una carrera en el dinàmic sector de la nova economia, de fet, la majoria no ho faran, de manera que els programes escolars no poden se concebuts com si tots haguessin d'arribar tan lluny*'. Claude Thelot, president de la comissió per al debat sobre el sistema educatiu a França, ho diu amb major claredat si cal: '*la noció d'èxit acadèmic no ha de ser malinterpretada. Aquest no*

*significa que l'escola hagi de proposar-se que tot l'alumnat assoleixi les més altes qualificacions escolars. Això seria il·lusori per als individus i absurd per la societat, ja que d'aquesta manera les qualificacions escolars ja no estarien vinculades a l'estructura de les feines*¹

Les mesures utilitzades arreu per tal de generar una major diferenciació entre les persones que obtenen credencials són bàsicament dues: a) l'augment de l'oferta de programes i titulacions, i b) l'augment del dualisme entre escoles de primer i de segon rang, en la majoria de casos, entre escoles públiques i privades.

a) L'augment de programes i titulacions

En els darrers anys l'oferta de postgraus, màsters, doctorats i tot tipus de titulacions privades ha augmentat de manera constant. Un dels objectius del Pla Bolonya per a les universitats –de nou, envoltat d'una aurèola d'innovació pedagògica- no és sinó el d'augmentar i diferenciar el nombre de titulacions possibles, gran part de les quals es financen amb crèdits individuals.

La mesura té, doncs, un doble objectiu: augmentar la diferenciació entre els titulats i generar beneficis per a les empreses que ofereixen aquests programes i els bancs que concedeixen crèdits.

En aquest nou panorama, l'educació perd cada vegada més el seu ideal il·lustrat d'instrument al servei de la cultura i de l'humanisme per esdevenir un projecte i una inversió individuals, en què són els individus els qui han d'*invertir* en educació, amb la qual cosa els educands o les seves famílies esdevenen *clients*, amb dret a triar i a exigir resultats que rendibilitzin la seva *inversió*.

b) L'augment de la diferenciació entre escoles privades i públiques.

L'altra mesura per segregar i diferenciar més les persones consisteix a apostar clarament per un dualisme en el sistema general d'escolarització, creant una doble línia: un sector públic destinat a les persones amb

menys recursos i un sector privat adreçat als fills i filles de les persones amb major poder social i econòmic.

Ja hem assenyalat anteriorment que els resultats globals de les proves de competències bàsiques es filtren a la premsa per tal de difondre la idea, ja generalitzada, que les escoles privades obtenen millors resultats acadèmics que les públiques.

Però en realitat, tal i com assenjala el doctor en ciències de l'educació de la UAB Marius Martínez, els 23 punts de diferència a favor de l'alumnat català dels instituts privats en la prova de comprensió lectora de l'últim informe PISA es transformen en 11 punts a favor dels centres públics després d'aplicar l'índex estadístic que relaciona el rendiment acadèmic amb el nivell socioeconòmic i cultural de les famílies. L'informe demostra doncs que *'el debat obert al nostre país sobre la doble xarxa (pública i privada concertada) és estèril perquè el tipus de centre no influeix en els resultats de l'alumne'*

Hi ha un altre indicador que demostra que les diferències no es produeixen segons el tipus de centre, sinó entre el tipus d'alumnat. Concretament, la variació global entre els resultats dels estudiants de diferents instituts és del 14%. En canvi, entre els alumnes del mateix centre, la diferència s'incrementa fins al 64,5%.

La idea que els centres públics ofereixen una educació de menor qualitat és també reforçada per la constatació que els centres públics acullen prop del 90% de l'alumnat immigrat, una població que s'associa també a un baix rendiment escolar i a una major conflictivitat.

És evident que aquesta distribució desigual no és fruit de la casualitat sinó d'unes polítiques clares de diferenciació de centres. És del domini públic que malgrat que els centres privats concertats reben finançament públic i per tant estan obligats a acollir a qualsevol alumne, aquests centres disposen de mecanismes interns de selecció, com per exemple a través de quotes *voluntàries*, hores extres obligatòries o pagament de

¹ La educación en la era de las competencias. Nico Hertz (2010). Reifop 13 (2) 108 - 114

materials específics. Pràctiques de sobres conegudes i permeses per les diferents Administracions educatives de tots els governs des de l'aparició dels concerts educatius.

Independentment que la meua opinió sobre el valor educatiu de l'escola pública –i privada- actual no és favorable, és evident que el desprestigi mediàtic de l'escola pública és una política orquestrada conscientment sense tenir una base científica diferencial respecte a l'escola privada.

3) ¿El sistema educatiu –es pregunten els grups dominants- imposa suficientment unes identitats, uns valors i uns comportaments favorables per a la reproducció i legitimació del sistema?

I la resposta de nou és *no suficientment!*

En altres butlletins hem apuntat ja els mecanismes ocults de reproducció social de l'escola: l'homogeneització, la fragmentació curricular, l'autoritarisme, el credencialisme, les recompenses externes, la psicologització dels *problemes*, etc., pràctiques escolars que promouen uns valors i unes identitats competitives i desproveïdes de sentit social i humà.

I si bé la institució escolar s'ha caracteritzat des de sempre per aquests valors, els darrers 30 anys han significat un pas més en aquesta direcció. Qui se'n recorda ara de les *escoles en lluita*? O dels moviments de renovació pedagògica dels anys 70? De les cooperatives de mestres i famílies? Tots ells moviments amb una clara aposta per la transformació social a través de la innovació pedagògica. Que queda ara de tot aquest moviment docent implicat en els idearis d'una Societat més justa i solidària?

Potser dos dels àmbits que els darrers quinze anys s'han afegit al ja tradicional *currículum ocult* han estat el de les avaluacions estàndards a què hem fet referència abans i el de la tecnificació de la tasca docent. Aquest últim acostuma a ser una altra de les mesures més potents de pèrdua de capacitat transformadora dels

docents. I és que quan l'atenció del professorat està centrada, per imperatiu administratiu, en programacions, objectius, procediments, criteris d'avaluació i un llarg reguitzell de documents burocràtics, queda poc temps i menys energia per qüestionar-se el valor humà i social del que s'ensenya.

Els educadors passen així a ser simples treballadors al servei de les demandes del mercat i es limiten a implementar currículums i metodologies que els 'experts' han decidit i que els nous gestors dels centres porten a la pràctica de forma 'eficaç': més resultats amb menys recursos.

Però des del punt de vista del sistema, encara es pot aprofundir més en aquests valors i identitats. Així, des de fa ja algun temps se sent repetidament als mitjans de comunicació la necessitat de retornar a una *cultura de l'esforç*, s'elaboren decrets i reglaments de convivència i d'autoritat docent, s'instauen cartes de compromisos que les famílies han de signar, etc., tot un seguit de mesures per mantenir ben quietos i obedients els alumnes.

Una altra mesura que alguns països ja han començat a implantar és el del finançament privat de les escoles públiques per part d'empreses privades, situació que obre les portes a que grans corporacions econòmiques puguin controlar o al menys influir en la gestió i el currículum de les escoles.

4) Per últim, la darrera pregunta que els grups socials dominants es plantegen és **si el sistema educatiu genera suficients beneficis econòmics per als grups socials hegemònics.**

I en aquest cas, la resposta és imperativament NO!

El sistema capitalista, edificat sobre la lògica del benefici personal, té la necessitat d'expandir-se constantment. Per aconseguir això, el sistema pot seguir dues vies: l'una és la colonització de nous mercats, i l'altra és la creació i comercialització de nous bens i serveis.

La globalització capitalista es caracteritza pel fet que l'economia de mercat penetra en nous territoris i, en conseqüència, es configura un Mercat a escala planetària. Però també perquè nous productes que es caracteritzaven per estar, en gran mesura, desmercantilitzats - com en el cas dels serveis educatius - passen a ser comprats i venuts en l'emergent mercat mundial. Així, amb l'avanç del capitalisme, els serveis educatius esdevenen cada vegada més una mercaderia comercialitzable.

El Financial Times valora el mercat educatiu en 600 bilions d'euros. És evident que aquest és un pastís que no pot escapar a l'atenció dels grups empresarials hegemònics.

Per aconseguir que els sistemes educatius generin beneficis econòmics, els Estats fan servir diverses mesures: a) la reducció del finançament i la despesa pública, b) l'externalització i la privatització de serveis, i c) la dotació de recursos tecnològics als centres.

a) La reducció del finançament i la despesa públiques.

Amb l'expansió capitalista al nou mercat educatiu, l'educació ha deixat de ser quelcom percebut com a poc rentable, un 'servei públic deficitari', per passar a ser un mercat força atractiu per als agents econòmics.

La primera mesura per generar beneficis és òbviament la reducció de despeses. L'actual context de crisi econòmica és aprofitat com a excusa per retallar la inversió pública en l'àmbit educatiu. Així, veiem per tot arreu la reducció de la plantilla docent, una major precarització de les condicions laborals de substituïts i interins, i el descens en els serveis a les escoles.

b) L'externalització i la privatització de serveis

La privatització dels serveis educatius en els darrers vint anys ha estat una constant sobretot en l'educació superior, fins al punt que les grans universitats privades han començat a cotitzar en els mercats de valors.

Les taxes universitàries han augmentat considerablement alhora que disminueix el finançament públic. La diversificació de màsters i programes de postgrau ha generat també una incursió de les empreses privades en els àmbits de l'ensenyament, així com una creixent expansió de la política de crèdits per a estudis tant típica d'alguns països anglosaxons.

Però la privatització de l'educació no es redueix als ensenyaments superiors. L'educació obligatòria comença també a notar aquesta tendència. Així, per exemple, l'ajuntament de El Álamo, a Madrid, ha privatitzat el col·legi públic de la localitat que no tan sols s'aixeca sobre sòl públic cedit per l'Ajuntament sinó que està finalitzat en la seva primera fase amb un cost de 1,9 milions d'euros. A canvi l'Ajuntament estableix un lloguer a l'empresa gestora durant cinquanta anys.

Algunes comunitats permeten també que entitats privades portin a terme activitats lucratives als centres escolars.

Una altra mesura privatitzadora és la de la municipalització dels serveis educatius que sovint, davant la poca capacitat econòmica dels ajuntaments, acaba externalitzant els serveis a empreses privades que funcionen amb criteris netament empresarials.

c) La dotació de recursos tecnològics als centres

Per últim, una altra de les mesures per generar beneficis econòmics per als grups empresarials és la de compra de recursos tecnològics per als centres amb diners públics: pissares digitals, portàtils, canons de projecció, etc.

Malgrat que totes les investigacions mínimament rigoroses no mostren cap avenç ni en els nivells acadèmics ni en les pràctiques pedagògics com a resultat de la implantació massiva d'aquest tipus de recursos tecnològics a les escoles, la despesa pública en aquests productes privats està sent immensa. Algunes empreses s'estan fent d'or amb aquests acords comercials!

Tota aquesta tendència privatitzadora no és una bogeria dels nostres dirigents polítics. Les mesures són en realitat les mateixes a tots els països del nostre entorn, ja que en realitat es tracta d'unes polítiques impulsades pels *lobbys* empresarials internacionals i adoptades i imposades per institucions financeres i representatives com l'OMC i el seu Acord General de Comerç i Serveis, L'OCDE, o la Comissió Europea.

El tractat de la Constitució europea, per exemple, estableix que els serveis públics, com l'educació, passen a anomenar-se *Serveis Econòmics d'Interès General*. El Tractat de la Constitució Europea segueix l'estela ja proposada a nivell mundial per l'AGCS, un acord vinculant per a tots els països membres de l'OCDE que estableix que els serveis educatius han de ser considerats productes com la resta i que s'ha de fer el possible per obrir aquest sector a la iniciativa privada, molt més *àgil* i *eficient*.

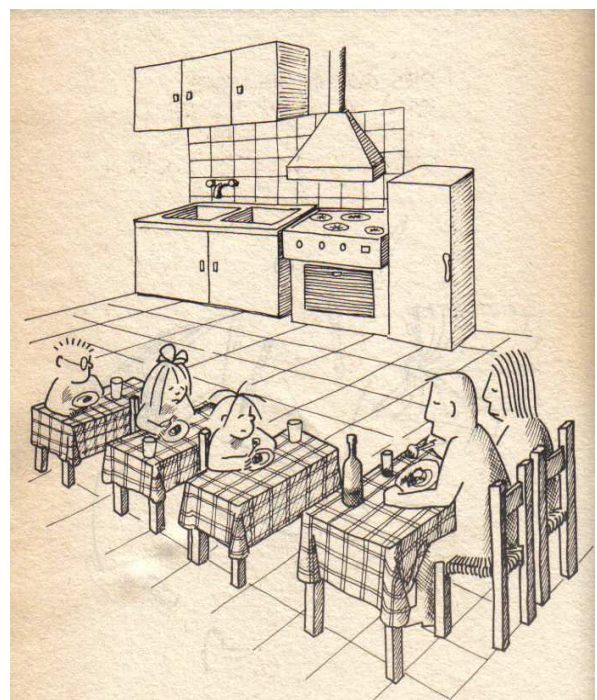
Però per aconseguir imposar totes aquestes mesures és necessari que l'opinió pública sigui mínimament favorable als canvis. I això s'aconsegueix a través de difondre constantment als mitjans de comunicació que l'educació està en crisi, de manera que el cercle es tanca.

Primer s'estableixen uns estàndards que cal assolir –i que bàsicament fan referència a

nivells de lectura, matemàtiques i ciències -. Després es comparen els resultats de diferents sistemes educatius, la majoria dels quals no obtindran els millors resultats. A continuació es difon als mitjans aquests resultats juntament amb la idea que l'educació està en crisi. I aquesta idea permet justificar els canvis que més beneficiïn als propis interessos socials i econòmics.

Des del meu punt de vista el sistema educatiu està realment *en crisi*, però no perquè no aconsegueix assolir suficientment els quatre objectius que hem assenyalat abans, sinó precisament perquè els objectius seleccionats no tenen en compte les persones, i en especial els infants i les seves necessitats vitals. El sistema educatiu està en crisi perquè es fonamenta en la idea que l'educació ha d'estar al servei dels interessos econòmics i socials dels grups socials dominants.

L'alternativa a aquest sistema passa doncs per qüestionar-se els objectius de l'educació. El que en realitat defineix una alternativa a aquest sistema centrat en les necessitats econòmiques és enfocar la mirada en les necessitats vitals dels infants, en com construir ambients educatius que respectin els processos de vida de les persones, a dins, a fora, o al marge del sistema reglat.

Curs d'introducció a l'educació viva

El curs està destinat a educadors/es, famílies i persones implicades en tasques educatives que desitgen ampliar la seva experiència en els àmbits de l'aprenentatge autònom i vivencial, l'acompanyament emocional dels infants, i el cultiu de les relacions des d'un enfocament inclusiu i sistèmic.

El curs es desenvolupa un matí de dissabte al mes, d'octubre a juny, i té un caràcter fonamentalment vivencial a partir del qual s'arriba a la reflexió. La formació pretén també oferir recursos i estratègies per a la creació d'entorns educatius respectuosos amb els processos de vida.

EL PROGRAMA DEL CURS

<http://www.educacionviva.com/Documents/curseducacioviva/cursintroduccioeducacioviva1112.pdf>

CONTINGUTS DEL CURS

Fonaments de l'educació viva

- Bases psicopedagògiques i socials de l'educació viva
- Etapes del desenvolupament infantil

L'actitud de l'educador/a

- Presència, escolta i cultiu de la percepció
- Intervencions que enforteixen
- Límits i conflictes
- L'actitud amorosa i l'acompanyament emocional

Relació família – escola

- L'enfocament sistèmic
- Els ordres de l'amor en les relacions
- L'acompanyament al creixement de les famílies

L'aprenentatge autònom i vivencial als ambients (I)

- Organització dels espais en un entorn d'educació viva
- Ambient, recursos i materials de matemàtiques

L'aprenentatge autònom i vivencial als ambients (II)

- Modalitat d'activitats en una escola viva
- Ambient, recursos i materials de lectura i escriptura

L'aprenentatge actiu i vivencial durant les activitats amb intervenció de l'adult

- Objectius, actitud i comunicació dels adults durant l'acompanyament.
- Tallers, activitats de gestió col·lectiva, reunions, contes, projectes, etc.

Joc i processos creatius

- Creativitat, expressió, i evolució del joc
- Llenguatges i modes d'expressió

Investigació personal

EIXOS DE LA FORMACIÓ

Formació vivencial

Dinàmiques grupals i experimentació amb els materials

Experiències i recursos

Presentacions de recursos, materials i experiències d'espais educatius

Formació teòrica

Presentacions dels referents conceptuals de l'educació viva

Anàlisi de casos

Anàlisi de situacions aportades pels assistents

Visites o possibilitats de pràctiques en espais d'educació viva

Investigació personal

Desenvolupament d'un tema d'investigació personal

PREU

El curs consta de 9 mòduls, un al més, de 5 hores cadascun.

El preu de cada mòdul mensual és de 40 Euros i inclou les sessions, els materials, el camp virtual i les tutories.

INSCRIPCIONS

A les persones interessades us demanem que ens escriviu un mail explicant-nos la vostra situació personal i professional i el vostre interès en aquest curs a educacioviva@gmail.com

i us informarem del procés d'inscripció

El reportatge: Els Encants

L'any passat vàrem iniciar amb molta il·lusió una nova escola pública oberta al barri i al nostre entorn.

Som un centre educatiu i cultural on tots hi tenim cabuda, infants, famílies i professionals. Entre tots formem una comunitat d'aprenents amb la finalitat de créixer junts i d'aprendre els uns dels altres.

Junts fem una escola en la que els protagonistes principals són els nens i les nenes. La vida de l'escola parteix dels seus interessos, d'allò que és significatiu, funcional i necessari, per això els fem participar des de bon començament del seu procés educatiu.

El nostre és un projecte innovador, viu i fortament respectuós amb les persones. El nostre gran repte és el de construir una escola oberta, participativa, viva i amb una metodologia de treball activa. Una comunitat d'aprenents on tots ens sentim representats i participem de la vida a l'escola, per aquest motiu donem gran importància a tots els membres que en formem part, i treballem de manera conjunta i cooperativa mestres i familiars dels infants. La complicitat dels pares en tots els aspectes es fa palesa en la seva implicació en les comissions mixtes, en la participació del dia a dia, en els tallers, en les relacions amb l'AMPA. Aquesta complicitat permet fer créixer la nostra escola i projectar uns continguts fermes sobre el que representa la filosofia de l'escola.

Volem veure créixer a tots els nens i les nenes, i ajudar-los a desenvolupar les seves potencialitats, compartint valors, actituds i coneixements. Volem formar nens i nenes solidaris, amb les màximes competències i capacitats, que assumeixin el seu paper com a ciutadans d'una societat democràtica i que gaudeixin de ser com són.

Volem estimular els infants el desig d'investigar i de descobrir tot endinsant-los en el món de la cultura, experimentant a través de les arts plàstiques, escèniques i literàries; compartint el gust i el plaer per al desenvolupament personal, social i cultural.

Per tot això, la nostra finalitat més important és aconseguir que des de la pròpia seguretat, l'autonomia i la confiança, visquin el plaer del ser, del saber i de l'aprenentatge, que n'aprenuin el seu valor i vulguin gaudir-ne al llarg de la seva vida.

Una de les característiques de l'escola és el funcionament per ambients. Els ambients són espais preparats per les mestres, amb gran quantitat de materials i amb un entorn acollidor que permet que els infants de 3 i 4 anys puguin construir els seus propis aprenentatges a partir del joc, l'experimentació, el treball cooperatiu, la construcció i la socioconstrucció.

Les bases pedagògiques que justifiquen els ambients en el nostre projecte són sòlides i conseqüents amb el respecte i l'autonomia que necessiten nens i nenes per satisfer les seves necessitats autèntiques i prendre decisions sense la directivitat dels adults. La nostra metodologia es fonamenta en la manera de viure, de funcionar, d'aprendre i d'estar dels nens i de les nenes i vol donar resposta als seus interessos, els quals van mostrant i anem descobrint a través de l'activitat espontània de cada dia.

Els ambients propicien la construcció del coneixement individual i compartit, de les habilitats i de les capacitats pròpies de l'edat a l'entorn dels eixos següents: aprendre a ser i actuar d'una manera cada vegada més autònoma, aprendre a pensar i a comunicar, aprendre a descobrir i tenir iniciativa, aprendre a conviure i habitar el món.

<http://www.escoladelsencants.cat/ceip/>